

ZENE A SZEMNEK

Stravinsky zenéjét hallgatom, Picasso képeit nézem a tévében, s míg a választékos ízléssel összeállított kisfilmlet csodálom, azon tűnődöm, mennyire lehet kitágítani, általános érvényűvé szélesíteni fent idézett címét. A kísérleteknek és elmélkedéseknek se szeri se száma — akad közöttük sikerült és kevésbé szerencsés; bölcs és oktondi —, eredményességüket végül a megvalósítás milyensége (és követhetősége) dönti el. A Stravinsky—Picasso párosítás kézenfekvő ötlete alig folytatható egyrészt azért, mert kevés ilyen rokon szellemű és egyformán kivételes nagyságú mester művészete alkalmas a párhuzamba állításra, másrészt azért, mert az ilyen műsor csak az értők szűk rétegéhez szól. Néhány hasonló programnak természetesen van létjogosultsága, a televízióban felcsendülő zene azonban éppen a látvány agitatív erejétől megsokszorozva számíthat százezres tömegekre. A látvány nagyon sokféle módon kapcsolódhat a hangzáshoz: a legegyszerűbben a cselekményes zene megjelenítésével, de riportszerű megközelítéssel, s a zenét művelő, létrehozó (sőt uram bocsá: „dolgozó”) muzsikuskok ábrázolásával is. Csupán a hangkokhoz asszociált, azokkal lazán összefüggő képsorok (esetleg képzőművészeti alkotások) alkalmazását érzem kockázatos és sikerrel ritkán kecsegtető

eljárásnak: eredményel csak különösen ihletett rátalálás, vagy a Stravinsky—Picasso-hoz hasonló társítás járhat.

Gyakran (és néha okkal) szidott tévénk zenei műsorszerkesztői különösen az utóbbi egy-két esztendő óta egyre nagyobb gondot fordítanak a műsortípusok változatosságára, s többnyire a közművelődés igényét tartják szem előtt. Ez a törekvés nemcsak a formájukban is nyílt ismeretterjesztést vállaló műsorokat: Antal Imre Szó mi szó-ját, a Hangversenybérlet magyarázó adásait és társait jellemzi, hanem az áttételesebben népművelői, s a zene és a muzsikuskok népszerűsítését célzó programokat, sőt azokat is, amelyek minden külső segédeszköz nélkül, „csupán” a muzsika varázsára hagyatkoznak.

Egy Ferencsik-vezényelte, egy Ojsztrah, vagy Menuhin játékát közvetítő hangverseny csakugyan százezrekhez érhet el a televízióban: olyanokhoz, akik nem juthattak be a Zeneakadémia vagy az Erkel színház korlátozott befogadói képességű termeibe, s olyanokhoz, akik talán éppen egy ilyen közvetítés hatására gondolnak arra, hogy a jövőben nem elégszenek meg a közvetett, gépzenei élménnyel. Véleményem szerint ugyanebbe a műsortípusba tartoznak a tévé készítette — tehát nem élő hangversenyt megsokszorozó, hanem a kamerák számá-

ra rögzített — operai és koncert kislemegek is: a Maszk nélkül sorozat és társai, vagy a Ránki Dezső és mások muzsikálását képernyőre átültető produkciók.

A muzsikuskok szakma néha alábecsüli ezeket az adásokat, némi joggal, hiszen a zenei felvételek (és a tévékészülékek) nem adnak teljes értékű akusztikai élményt. Mégis arisztokratára lenne a tévé, ha hallgatna ezekre a véleményekre és kizárná a zenei megismerés lehetőségéből a széles közönséget. De azt is rosszul tenné, ha elfogadná az ellenkező előjelű, mégis épp ennyire arisztokratikus kifogást, hogy tudniillik a muzsikuskok képe zavarja a zenei élményt, kizökkenti a hallgatót és eltereli figyelmét. Ha ez igaz lenne, szívesen kéne, mert azt jelentené, hogy sok esztendő közművelődési erőfeszítése, a széles alapokra támaszkodó zenei nevelés csődöt mondott volna, s a muzsika befogadása (magyarázat nélkül) csupán néhány ezer ember privilégiuma lenne. Képzőművészettel társítani a hangzó zenét periférikus kísérlet lehet, a zenét *művelő ember* látványa azonban nagyon is hozzájárulhat a szavakkal csak nehezen körülírható televíziós zenei élményhez, amelyet Zuboly szavai jellemeznek a legtalálékosabban: „ember szeme nem halott olyat, ember füle nem látott olyat...”

FEUER MÁRIA